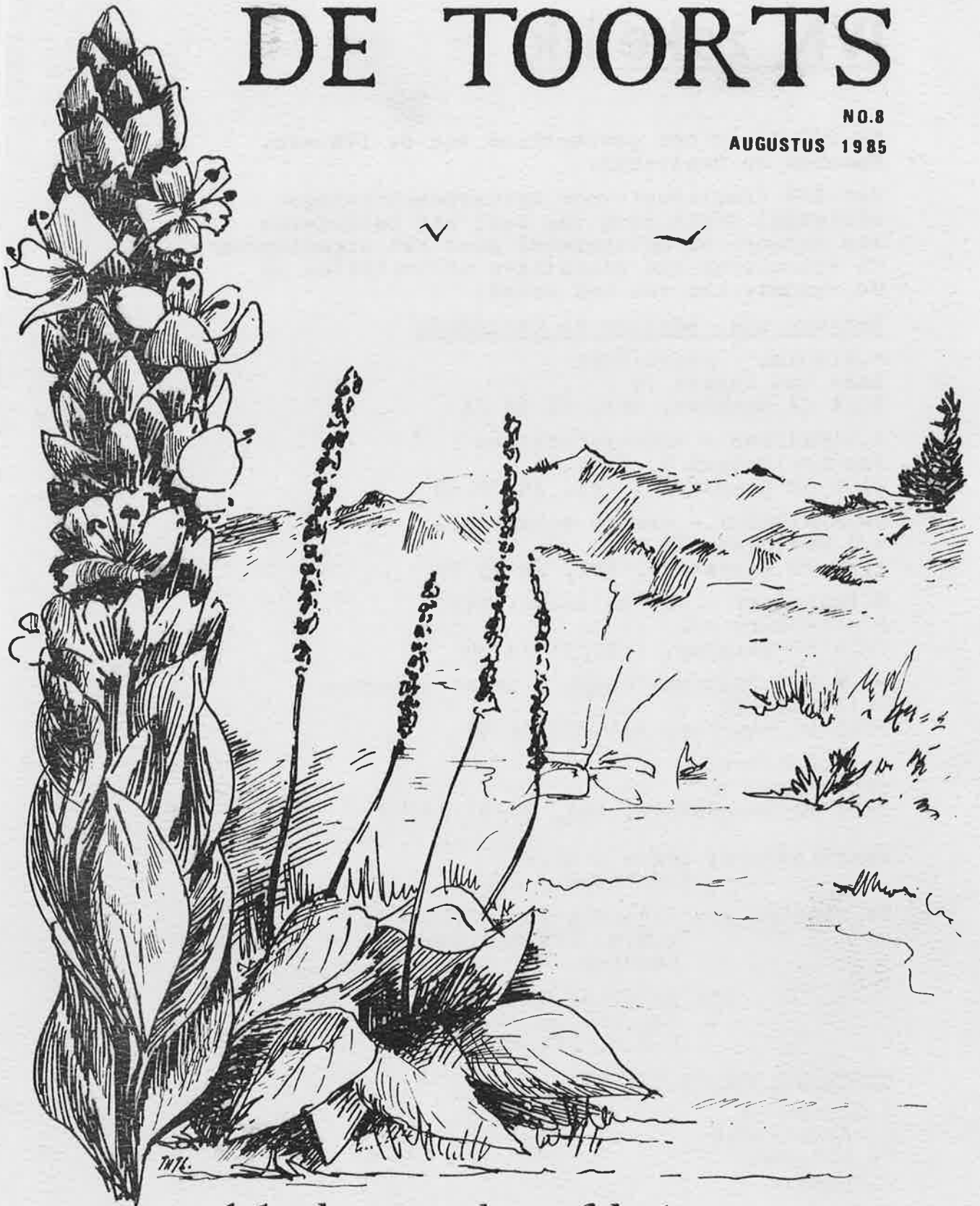

DE TOORTS

NO.8

AUGUSTUS 1985

contactblad van de afdeling
haarlem en omstreken
van het IVN

3^e JAARGANG

IVN zakelijk

DE TOORTS is het contactblad van de IVN-afd.
Haarlem en Omstreken.

Het IVN (Instituut voor Natuurbeschermings-
educatie) stelt zich ten doel het bevorderen
van natuur- en milieubesef door het organiseren
en stimuleren van educatieve activiteiten in
de ruimste zin van het woord.

Bestuur Afd. Haarlem en Omstreken

M.Nicolai - voorzitter
Laan van Angers 74
2034 CJ Haarlem, tel. 33 63 21

J.L.Andreae - vice-voorzitter
Provinciënlaan 5, flat 41
2101 SP Heemstede, tel. 29 28 49

mw.M.Wilmink - eerste secretaris
v.d.Waalslaan 20
2105 TD Heemstede, tel. 28 75 28

M.Daalmeyer - tweede secretaris
Prattenburg 201
2036 SJ Haarlem, tel. 33 39 09

mw.P.C.T.Peeters-Schenk - penningmeester
Delftlaan 71
2023 LC Haarlem, tel. 26 34 36

mw.L.v.d.Berg
Schoollaan 10
2121 GG Bennebroek, tel. 02502-7425

Jaarbijdrage: leden f 20,-
donateurs f 25,-

Te storten op: Girorekening 5007954
t.n.v. IVN-afd.Haarlem en Omstreken
Haarlem

of: Rabobank Haarlem
rek.nr. 38.94.03.407
t.n.v. IVN-afd.Haarlem en Omstreken

Redactie van DE TOORTS

J.Cronau jr.
R.Hoogstraten
Th.Litjens
G.Peeters

Redactie-adres: Postbus 224, 2000 AG Haarlem

inhoud

Schenking? Ja	2
De kalkfactor	5
Extra	8
Ervaringen van een coördinator	9
Nieuw-Unicum	10
Delftoever	12
Ledenlijst	13
Fietstocht	14
Groene vragen	15
Jubileumweekend	16
Belangrijke mededelingen	18
Methode voor het opzetten van een cursus	19
Vogeltrek en ringonderzoek	21
Wegwijs in natuurbeschermend Nederland	24

van de redactietafel

Na de vakantie zijn we weer met nieuwe moed aan het werk getogen. Het resultaat: een lekker dik, gevarieerd nummer van De Toorts.

In het vorige nummer wezen we al op twee jubilarissen: het IVN (25 jaar) en de NJN (65 jaar). Er is echter nog

een derde grote organisatie die dit jaar feest viert, nl. de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee. Zij viert haar 20-jarig bestaan. De voorlichtingswerkgroep Amsterdam vertelt in de rubriek "Wegwijs in natuurbeschermend Nederland" wat meer over haar werk en dat van de vereniging.

Dit jaar staat de bedreiging door zure regen centraal. In onze regio lijken de aantastingen mee te vallen door het hoge kalkgehalte in de duinen en de algemeen heersende westenwind. Toch kunnen veranderingen in het kalkgehalte van bovenste grondlaag al grote gevolgen hebben voor de vegetatie. Daarover schrijft P.Laan, thans wetenschappelijk medewerker aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen.

Mogen we verder vooral uw aandacht vragen voor de belangrijke mededelingen op blz. 18? Het is van het grootste belang dat zoveel mogelijk leden en donateurs deelnemen aan de vergadering op 30 september. Noteer die datum!

Kopij inzenden vóór 1 november

||

SCHENKING ? JA !

De spontane uiting van de heer Cronau in zijn artikel "Schenking" bevat enige onjuistheden.

De Natuurbeschermingscommissie Zuid-Kennemerland werd opgericht in 1951 op initiatief van de heer H.J.Jonker. De oprichting werd door burgemeester Cremers een officieel tintje gegeven door de dames en heren als commissie te "installeren" op het stadhuis.

De commissie is echter nooit een officiële gemeentelijke commissie geweest en was juridisch gesproken niet meer dan een bijeenkomst van enige dames en heren. Ook toen gemeentelijke functionarissen in de "leiding" van de groep kwamen, werd het daardoor geen gemeentelijke commissie. De heer Dorresteyn, toen nog geen directeur van Hout en Plantsoenen, werd penningmeester, de heer v.Hezel, hoofd van de afdeling Onderwijs, werd secretaris. Toen in 1960 ir.A.Stoffels als voorzitter aftrad, werd de heer ir.Sepers, directeur van Hout en Plantsoenen, gevraagd als voorzitter op te treden. In hetzelfde jaar werd ik - inspecteur onderwijs bij de gemeente - gevraagd als adviseur voor pedagogische zaken.

Hoewel er geen sprake was van verenigings- of stichtingsverband, sprak men wel van een bestuur. In 1960 bestond het gehele "bestuur" uit gemeentefunctionarissen. Men kon slechts lid worden op uitnodiging. Contributie werd niet betaald. Andere organisaties, zoals bijv. het Nivon, konden een vertegenwoordiger aanwijzen. Voor de uitvoering van activiteiten werden subcommissies opgericht. Een van deze activiteiten was bijv. de Natuurwacht. Om als natuurwacht deskundig te kunnen optreden werden later op initiatief van de heer P.v.Zalinge cursussen ingesteld. De eerste groep, bestaande uit 2 dames en 10 heren (nl. de dames M.C.v.d. Heyden-Miezérus en J.v.d.Linde-v.Vuren en de heren F.Beek, A.F.Beekman, H.v.d.Linde, J.Martens, A.Chr.Metz, D.W.Miezérus, R.D.Miezérus, J.L.G.Niessen, T.E.M.Puts en O.B. Thomas) ontvingen op 2 juli 1966 uit handen van burgemeester Cremers in de Gravenzaal van het stadhuis hun diploma.

Een andere activiteit was de oprichting van het natuurcentrum in de Amsterdamse Waterleidingduinen. De heer J. Duyve, die later penningmeester van de commissie werd, en de heer v.Zalinge waren de stuwende krachten.

Deze werkgroep werd op 24 maart 1972 een stichting en ging een eigen leven leiden. In het begin met financiële steun van de natuurbeschermingscommissie. Aan materiaal werd vrij veel geïnvesteerd. De heer v.Zalinge hield hier op zondagmiddag zijn korte suggestieve lezingen, de heer J.L.J. Niessen zorgde als secretaris voor de inventaris.

Het is niet doenlijk alle activiteiten van de commissie

in dit korte bestek te beschrijven.

In de beginjaren hield de commissie zich bezig met de organisatie van wandelingen, puzzeltochten, het uitbrengen van filmstrips, propaganda op scholen enz.

Na 1965 werden de activiteiten meer gericht op de bescherming van gebieden, verzorging van het milieu enz. Grote uitingen daarvan waren de tentoonstelling N70 en de strijd tegen de weg De Ranitz. Met de acties waren in die tijd nog vrij grote bedragen gemoeid. Door oproep tot steun in de dagbladen, door collectes en subsidies kreeg de commissie de gelden bijeen.

De leden van de werkgroepen - en ik denk nu aan de "rechten" van de heer Cronau en de heer Horeman in het artikel genoemd - hadden weinig inzicht in de risico's die door de "leden" d.w.z. het groepje dat men dagelijks bestuur noemde, werden genomen. Jammer dat na de grote krachtsinspanning er een terugslag kwam.

In 1974 vonden weinig activiteiten plaats en verslapte de onderlinge band. Enkele "leden" botsten in meningen en waarden voor elkaars werk waardoor het werk geen voortgang vond. In 1979 werd de stichting Biologisch Centrum opgeheven. De Natuurwachten bleven als natuurgidsen wel bestaan, maar lieten als organisatie niet veel meer van zich horen.

Van overmaking van gelden, waar de heer Cronau van spreekt, is in de boeken niets te vinden.

Lange tijd bestond de Natuurbeschermingscommissie uit het driemanschap het "dagelijks bestuur". In juli 1977 bracht de heer Duyve mij de kas en de bescheiden. De heer v. Zalinge richtte zijn energie op andere objecten, zodat ik als voorzitter alleen overbleef.

In 1970 werden in het jaarverslag nog 88 belangstellende "leden" bij naam genoemd. Van deze "leden" zag men er maar weinig op vergaderingen en de meesten deden niets voor de commissie.

In 1978 heb ik de subsidie-verlenende gemeenten bericht dat ik het voornemen had de commissie op te heffen. Uitgebreide procedures en briefwisselingen volgden. Nadat alle "schuldeisers" waren afbetaald, zocht ik naar een organisatie die mogelijk het resterende bedrag aan geld kon benutten.

De heer Horeman heeft eenmaal bij mij thuis de mening uitgesproken dat zijn door hem nieuw opgerichte club - later een afdeling van het IVN - recht had op de erfenis van de Natuurbeschermingscommissie Zuid-Kennemerland. Ik heb hem toen uitgelegd dat daar geen sprake van was. Van de heer Cronau hoor ik over "rechten" voor het eerst in zijn artikel.

Hoewel ik de activiteiten van de heren Cronau en Horeman zeer waardeer en zij als natuurgidsen prima werk hebben ge-

daan in een semiverband met de Natuurbeschermingscommissie, wil dat niet zeggen dat zij of de door hen opgerichte nieuwe club enig recht hebben op de gelden van de commissie. Zelf was ik wel de mening toegedaan dat het geld beschikbaar moest worden gesteld aan de natuurbescherming en liefst aan een organisatie die in die geest werkte in Zuid-Kennemerland. De club van de heer Horeman was echter nog te vrijblijvend. Geen echte vereniging. De vergaderingen die ik bijwoonde waren soms vrij explosief, zodat ik geen duurzaam verband zag.

Veel moeite heb ik gedaan voor de oprichting van een biologisch centrum. Daar wilde ik eventueel het geld wel aan doen besteden. Ook in deze contreien doken mensen op die meenden rechten op deze gelden te hebben.

Via het notariaat van notaris mr. H.D.de Vries Robbé ben ik in 1984 begonnen aan de liquidatieprocedure.

In het begin van dit artikel zei ik al dat de commissie juridisch niets anders was dan een groep dames en heren, die wel eens bij elkaar kwamen. Alle dames en heren waren naar huis en één zat er nog met de portemonnee, waarin gelden, die hij straffeloos ten eigen bate zou hebben kunnen aanwenden.

Om iets op te heffen, moet er iets zijn om op te heffen. Begonnen werd met notarieel een vereniging op te richten, die op dezelfde vergadering weer werd opgeheven. Via de pers werden de "leden" van de vereniging in oprichting en liquidatie opgeroepen, maar niemand van de 88 "leden" verscheen.

Toen ik kenbaar had gemaakt aan wie ik de gelden wilde schenken, werd er een vergadering belegd van de bestuursleden van het inmiddels wat rustiger georganiseerde IVN en werd er een notariële akte opgemaakt waarin de heer mr. J.L.Andreae als vertegenwoordiger optrad van de nu echte vereniging en IVN-afdeling en ik als vertegenwoordiger van de geliquideerde vereniging genaamd Natuurbeschermingscommissie Zuid-Kennemerland.

Wat de heer Cronau aan het eind van zijn artikel schrijft, is erg aardig en hartelijk: veel dank aan al die harde werk(ers)(sters), maar daaraan zijn geen rechten verbonden. U kunt allen het bedrag, dat plotseling in uw kas gekomen,

Koningskaars

als een schenking beschouwen. Natuurlijk vind ik de bestemming wel juist, maar ik had ook aan het Wereld Natuur Fonds of aan Thijsse's Hof kunnen denken. Ik had het bedrag ook mogen verdelen. Eigenmachtig wel, maar zo lagen de juridische papieren.

Het is heus een schenking, die ~~in handen van~~ onze penningmeester zeker in goede handen is.

Heemstede, 10 mei 1985

David Ruting

de kalkfactor

HET KALKGEHALTE VAN DE BODEM ALS FACTOR VOOR DE PLANTENGROEI IN ONZE DUINEN

1. Inleiding

In ons duingebied wordt de plantengroei hoofdzakelijk bepaald door een drietal factoren. Dit zijn:

- a. Het kalkgehalte van de bodem (kalkrijk - kalkarm);
- b. De vochtigheid van de bodem (nat - droog);
- c. De mate van dynamiek (successie: open duin → bos).

Langs de kust, waar de dynamiek groot is, doet het kalkgehalte van de bodem er nog niet zoveel toe, maar meer landinwaarts is het vaak bepalend voor het voorkomen van planten.

Reeds lang wordt er dan ook onderscheid gemaakt tussen kalkminnende (calcicole), kalkmijdende (calcifuge) en kalkindifferentie (ongevoelig voor kalk) plantesoorten. Sommige soorten zijn zeer sterk aan het kalkgehalte van de bodem gebonden, andere niet of nauwelijks. In tabel 1 zijn op basis hiervan een aantal soorten, die in de duinen voorkomen, ingedeeld.

TABEL 1 Kalkminnende, kalkmijdende en kalkindifferentie plantesoorten (Tabel is niet compleet)

Kalkminnend	Indifferent	Kalkmijnd
Gewoon fakkelgras	Schapegras	Buntgras
Duinzwenkgras	Zandzegge	Pijpestrootje
Zachte haver		Zandblauwtje
Duindoorn		Bochtige smele
Duinroos		Paashaver
Egelantier		Struikheide
Wondklaver		Kraaiheide
Slangekruid		Dopheide
Hondstong		Gagel

Kalkminnend

Indifferent

Kalkmijdend

Driedistel
Zuurbes
Kleine bevernel
Kleine steentijm
Donderkruid
Oorsilene
Wilde liguster

Verfbrem
Klein tasjeskruid
Hondsviooltje

2. Het kalkarme en kalkrijke duingebied

Wat noemen we nu kalkrijke en wat kalkarme bodems? In het algemeen wordt een bodem kalkrijk genoemd als het zand meer dan 3 gewichtsprocenten CaCO_3 (van de droge grond) bevat, kalkarm als het zand minder dan 1% CaCO_3 bevat.

Het overgangsgebied tussen kalkrijke en kalkarme bodems bevat dan 1 à 3% CaCO_3 en ligt in het duingebied tussen

Duinroos

Egmond en Bergen. Ten zuiden van Egmond aan Zee vinden we voornamelijk kalkrijke, ten noorden van Bergen aan Zee kalkarme bodems, met een min of meer sprongsgewijze overgang rondom de Verbrande Pan bij Bergen aan Zee.

Het verschil in plantengroei van kalkarme en kalkrijke bodems is zo groot, dat op basis hiervan twee plantengeografische districten worden onderscheiden, nl. het Duindistrict

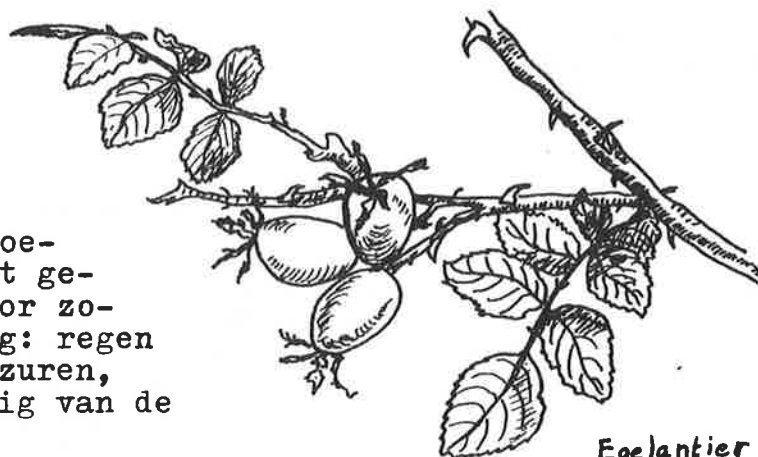
(kalkrijk) en het Waddendistrict (kalkarm).

Naast deze noord-zuidgradiënt bestaat echter nog een kalkgradiënt, nl. vanaf de kust landinwaarts. Het kalkgehalte van de bodem neemt af naar mate we verder landinwaarts (in de oude duinen) komen. Deze gradiënt ontstaat ten gevolge van bodemvorming: naar mate meer vegetatie aanwezig is (van west naar oost) ontstaat ophoping en omzetting van plantaardig materiaal en bij gevolg ook humus. Daar humus een zure reactie teweegbrengt wordt bij neerslag de kalk versneld opgelost en uitgespoeld.

Hondstong

Uitspoeling van kalk kan echter ook op "onnatuurlijke" wijze plaatsvinden: in het duingebied ten noorden van Beverwijk vindt versnelde uitspoeling van kalk over het gehele gebied plaats door zogenoemde zure neerslag: regen met daarin opgeloste zuren, hoofdzakelijk afkomstig van de Hoogovens.

Egelantier

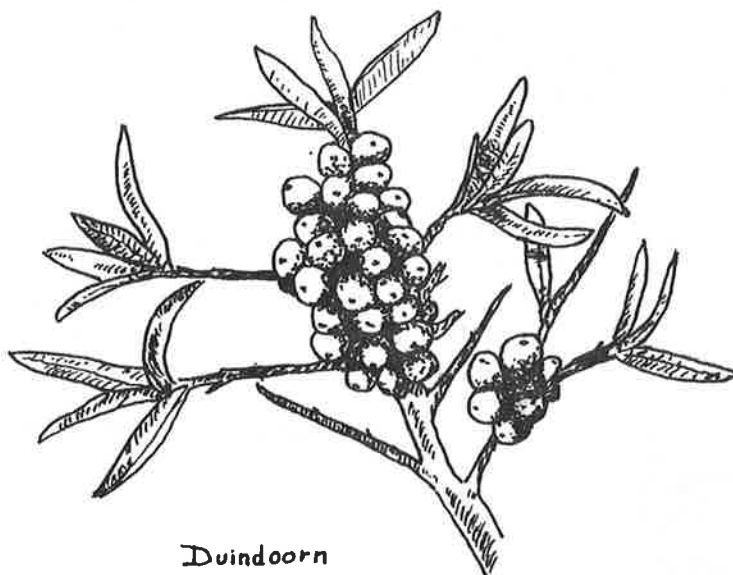
3. Verplaatsing van het kalkovergangsg gebied?

Vaak is gesuggereerd dat het kalkovergangsg gebied zich zuidwaarts zou verplaatsen. Wanneer we bedenken dat kalk door regen langzaam uitspoelt, is zo'n proces denkbaar, hoewel je je kunt afvragen hoe lang zo'n uitlogingsproces zou kunnen duren.

Echter, door zure neerslag, zoals boven genoemd, is het wel degelijk voorspelbaar dat zo'n uitlogingsproces vele malen sneller zal verlopen dan door neerslag op zich. Recente metingen wijzen reeds op een uitspoeling van de kalk van de bovenste bodemlaag. Dit effect zal natuurlijk veel sterker in primair kalkarme dan in primair kalkrijke bodems zijn en daar de meeste planten in de bovenste bodemlaag wortelen, is een oprukken van de kalkgrens goed in te denken, waarbij kalkmijdende planten steeds meer de overhand krijgen.

De soortenrijkdom en -variatie van ons kalkrijke duingebied is echter veel groter dan dat van het kalkarme, zodat zo'n verplaatsing, boven op de steeds sterker wordende verdroging van ons duingebied, met argusogen bekeken moet worden.

Peter Laan

Duindoorn

EXTRA

Wat losse gedachten over de zomerwandelingen

Op Jaaps oproep in De Toorts nr.7 om in mei langs de Zanderijvaart te gaan wandelen heb ik met graagte gereageerd. Het werd na afspraak woensdag 22 mei. Geen stralende lenteavond en de opkomst was ook niet overweldigend. Maar de thuisblijvers hebben veel gemist. Het zo maar struinen en slenteren is fijn. Je leert veel van kijken, van kennis en ervaringen uitwisselen en van de verhalen van de medelopers.

Het was daarom een goed besluit in de periode waarin er geen publieksactiviteiten zijn, dus in hoogzomer als er juist veel bloeiende planten zijn, wandelingen voor leden en donateurs te organiseren. Wij leren elkaar wat beter kennen en de inbreng komt van verschillende kanten.

De opkomst was wisselend; er zijn niet zoveel warme zomeravonden geweest. Ik laat hier zo maar wat notities en gedachten over ons grasduinen volgen.

Het heempark in Schalkwijk waar Lies v.d.Drift ons heen bracht, was een kleurige kennismaking voor mij en de zes anderen.

In Middenduyn was de opkomst groot: 17 mensen. Deze wandeling kan volgende maal misschien iets korter, want er was zoveel te bekijken.

Aan de polderwandeling op een stralende zondag deden 8 personen mee.

In Elswout telde ik 15 deelnemers. (Ik moet nog eens opzoeken of het de stekelnoot was, die ik daar zag.)

In Duin en Kruidberg waren we met zijn achten. Voor mij was het een eerste bezoek aan dit gebied. Daar toonde Plien Peeters ons een wijngaardslak die eieren legde in een holletje. De regen was zo beleefd te wachten tot we bijna thuis waren.

Er staan, als ik dit schrijf, nog een paar evenementen op de agenda voor de rest van de zomermaanden. Ik vind dat dit beslist volgend jaar herhaald moet worden. De te kiezen terreinen hoeven niet groot te zijn. Het kleurige heempark was een goed voorbeeld van een klein, maar interessant gebied. Ik zou mede-IVN'ers willen vragen eens uit te zien naar geschikte plekjes en die te melden.

H.Kenselaar-Nelis

Belladonna

ERVARINGEN

van een coördinator

SPAARNWOUDER RECREATIEGEBIED, 9 juni '85

Toen op tweede pink sterdag de fietstocht werd gehouden in Spaarnwoude, viel het op dat er hier en daar al in de bermen was gemaaid. Aangezien ondergetekende coördinator van de wandeling in Spaarnwoude op zondag 9 juni was, kreeg ik de kriebels, want we hebben wel meer voor een stoppelveld gestaan met publiek. Ik ben dus naar het kantoor van het Recreatieschap gegaan met de vraag of ze met maaien konden wachten tot na 9 juni. Maar daar moest ik iemand voor hebben die ik pas na veel gebel aan de lijn kreeg. "Ja natuurlijk," zei hij, "wat mij betreft alle medewerking, maar ik ga alleen over de landerijen. Voor de wegbermen moet je het Waterschap Haarlemmermeer hebben."

De persoon die ik daar moest hebben, kreeg ik ook niet zo gauw te pakken. Dat duurde een klein weekje. Tenslotte was het raak.

"Alle medewerking, maar gaat u ook even naar boer Nelis aan de Veerweg, want die maait ook een gedeelte."

"Wel, me jonge, als ik je daar een plezier mee kan doen, ik lig er niet wakker van, behalve van die verrekte distels. Veel plezier."

Zo, dat was voor mekaar.

Toen het uur "U" aangebroken was, bleek er toch een deel gemaaid te zijn. Ik sprak een boer aan die toevallig buiten stond, en vroeg naar de reden. Hij zei (en daar kan ik wel in komen): "Voordat de distels zaad verspreiden, moeten we wel maaien, anders staat binnen de kortste tijd het land vol en daar hebben de koeien veel last van. Tweede argument: De Veerweg zit zo vol met bochten dat, als we uit het land komen met de trekker, we de fietsers niet kunnen zien, doordat de kruiden, vooral fluitekruid, zo hoog staan. We hebben hier wel horden van zo'n 80 wielrenners."

Die negende juni regende het dat het niet mooi meer was. Plien was gebeld door iemand uit Hillegom, die met 20 man zou komen, maar ze hebben, denk ik, er maar van afgezien. Vier gidsen waren ingezet. Er kwam nog een belangstellende gids en verder drie deelnemers aan de wandeling. Ondanks de regen was het toch een vruchtbare tocht. We vonden mooie gevlekte orchissen en op de terugweg zagen we een koe die in de stromende regen net een kalf had geworpen. Loes en ik zijn naar boer Nelis teruggelopen om te waarschuwen. Deze vond het fijn het te horen, want het kalf moest zo snel mogelijk naar binnen in verband met de kans op longontsteking.

Het weekend daarop wilde ik foto's maken van de orchissen, maar ik kreeg de pest in, toen bleek dat de grootste was uitgegraven. Mooie natuurliefhebbers die dat doen.

Martin Daalmeijer

nieuw unicum

In de eerste helft van juli waren we twee woensdagmiddagen op excursie met mensen van Nieuw-Unicum. Het was beide dagen stralend weer. De eerste dag hadden we (Mieke en ik) gerekend op ongeveer zes rolstoelers per persoon. De animo voor de excursie was echter veel groter; zo'n 25 mensen verschenen op de verzamelplaats. En dat maakte het gidsen dubbel moeilijk. Om deze gehandicapten iets van de natuur te laten beleven, moet je ze ieder persoonlijk benaderen. Heel vaak gaven we hun planten en bloemen in hun vingers, zodat ze konden voelen, ruiken, betasten. Er stond gelukkig erg veel te bloeien. Niettemin vonden we het allebei een hele opgave. En we hopen maar dat we de mensen toch een uurtje natuurgenoet hebben bezorgd.

De tweede excursie, geleid door Lies en mij, was naar mijn gevoel veel minder moeilijk. Er waren maar een paar gegadigden; we hadden sterke concurrentie van de opening van een winkel in Zandvoort, waar Nieuw-Unicum een uitnodiging voor had gehad. En misschien was het sommigen de eerste keer toch niet zo goed bevallen.

In ieder geval waren de mensen die nu meegingen, heel erg geïnteresseerd. Ze vroegen veel, namen ook diverse bloemen mee om te drogen.

Er waren veel meer bloemen dan de eerste keer; het duin was werkelijk geel, wit, blauw en roze gekleurd van bloeiend slangekruid, vele composieten, rolklaver, ossetong, thijm enzovoort.

Bijgaande bladzij met tekeningetjes werd door ons na afloop uitgereikt aan de deelnemers. Enkelen van hen zaten alles echt te bestuderen; anderen wierpen er nauwelijks een blik op. Enfin, het was een probeersel.

Plien Peeters

-0-0-0-0-0-0-0-0-

STAARTSTERREN

De gewone zeester heeft vijf even lange, regelmatig gevormde armen. Maar soms spoelen er exemplaren aan die er niet zo regelmatig uit zien. Een of meer armen zijn kleiner dan de andere. Er bestaan er zelfs met één forse arm en vier kleinere. Dat zijn zogeheten staartsterren. Ze vertonen ook werkelijk enige overeenkomst met kometen of staartsterren. Is dit een bepaalde soort? O nee. Het zijn allemaal gewone zeesterren. Alleen zijn dit exemplaren die een ongelukje hebben gehad. Zeesterren hebben een enorm herstellingsvermogen. Wordt een arm afgerukt, dan groeit deze weer aan. Zelfs als een zeester de pech heeft dat hij vier armen kwijtraakt, herstelt hij zich weer volledig. Alleen zijn de nieuwe armen vaak wat kleiner van formaat.

-0-0-0-0-0-0-0-0-

Slangekruid
blauwe bloem
harig blad

Hondstong
bruine bloem
harig blad
vruchtje
klik aan je kleren

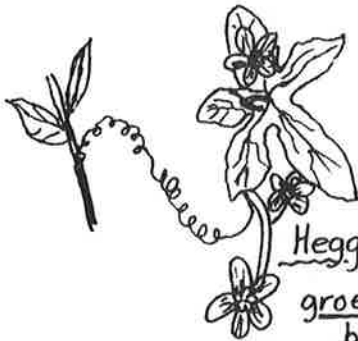
Ossetong

gele
bloem

wollig
grijs-
groen
blad

Koningskaars

Heggerank
groenige
bloem

Schape
zuring
kleurt het
duin rood.

vrouwelijke
bloem
(vergroot)

mannelijke
bloem
(vergroot)

kleur
gelig

Fakkeldgras

Geheugen-steuntje

Wat we zagen in de duinen

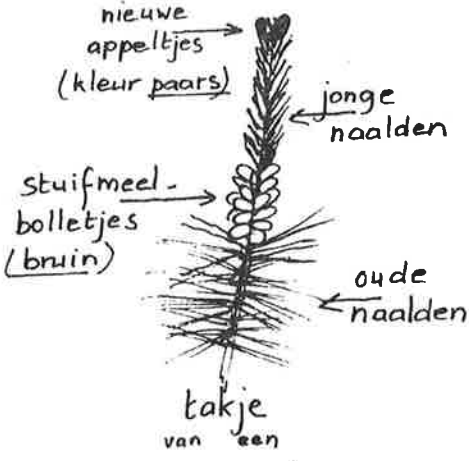
Duindoorn

struik met grijsgroene
bladeren.
(In de nazomer oranje bessen)

Vlier (grote struik of
kleine boom)

grote tuiken
met
witte bloempjes
(In de nazomer
zwarte bessen)

Bergden

De bergden is een soort struik (klein)

Andere dennesoorten } grove den (met roodachtige stam)
zijn: } zwarte den (met grauwe stam)
(echte bomen)

DELFTOEVER

WEL OF NIET MOOI?

Enkele jaren hebben we omstreeks april/mei een avondwandeling voor publiek gehouden langs de oever van de Delft en terug door het Schoterpark. In 1985 bleef deze wandeling achterwege: geen belangstelling van de zijde van het publiek, maar ook: tegenvallende vegetatie. En toch...

Eind juli fietste ik er weer eens langs, op weg naar Duin en Kruidberg. Ik werd aangenaam verrast door de enorme hoeveelheid bloeiende planten aan weerszijden van het fietspad langs de Delft. En dan heb ik het over het korte stuk ten noorden van het Mendelcollege, voorbij de tennisbanen. Links van het fietspad heb je een ruim uitzicht over weilanden, waar altijd wel vogels en dikwijls hazen te zien zijn. Links en rechts van het fietspad is "gazon", gelukkig niet keurig gemaaid en onderhouden. En die beide stroken grond vertonen een groot aantal bloeiende planten. Na

een vrij oppervlakkige inventarisatie kwam ik tot 48 soorten. Ik telde bijvoorbeeld 9 grassoorten en 9 geel bloeiende soorten, waaronder diverse composieten, maar ook enorm veel liggende klaver.

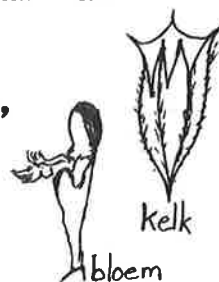
Langs de slootkant het vrolijke roze van harig wilgeroosje en de wonderlijke, mooie zwanebloemen. Ik ga geen opsomming geven van wat er nog meer stond; dat is nogal slaapverwekkend. Veel leuker is het om volgend jaar misschien als excursie voor ons zomerprogramma zelf eens te gaan zien wat er allemaal bloeit. Het is werkelijk de moeite waard, ook voor bloemfotografen.

Tot slot nog iets over brunel, dat hier en daar in grote groepen bloeide, en over egelskop.

Brunel (*Prunella vulgaris*) hoort tot de familie van de lipbloemen. Dat is duidelijk te zien aan de vierkante stengel, de steeds twee aan twee tegenover elkaar staande bladeren en aan de bouw van de bloem.

De kleur van de bloem is blauwpaars, de bovenlip is helmvormig, de onderlip duidelijk afstaand. Van de groene kelk zijn drie tanden vergroeid tot een brede lip; de andere twee zijn lang en smal.

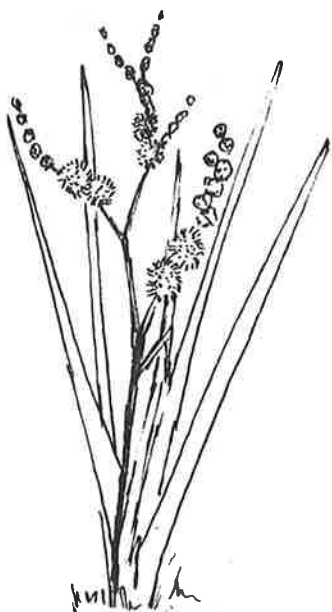

Alle bloemen staan dicht opeen aan de stengeltop. Wellicht dat men, geïnspireerd door die vorm, de naam bijenkorfje voor deze plant heeft verzonnen.

De vruchtjes (4 dopvruchtjes) rijpen in de kelk. Bij droog weer blijft de kelk gesloten; pas na regen gaat hij open.

Vroeger bereidde men uit het perssap van de plant wel een drank tegen keelontsteking.

Grote egelskop (Sparganium erectum). De naam sparganium is ontleend aan het Grieks en betekent lint of band en wijst op de bandvormige bladeren. De soortnaam erectum wijst op de rechtopstaande bladeren (erectus = opgericht).

Wanneer je een blad (onderaan) dwars doorsnijdt, zie je dat de doorsnee driehoekig is.

De Nederlandse naam egelskop hangt samen met de vorm van de vruchtgroepen. Zo'n bol is niet één vrucht, maar een verzameling van vele kleine vruchtjes. Deze zijn omgeven door een sponzig weefsel en blijven daardoor op het water drijven (zaadverspreiding door het water). Vaak slobbert een eend de vruchten op. Dat is dan ook weer niet zo erg; de zaadjes passeren ongehinderd het darmkanaal.

Bij de grote egelskop is de bloeiwijze vertakt; bij de kleine onvertakt. De bovenste bollen bevatten uitsluitend mannelijke bloempjes; de onderste bollen, die groter zijn, uitsluitend vrouwelijke. Voor de geneeskunde heeft de egelskop nooit een rol gespeeld.

Plien Peeters

-0-0-0-0-0-0-0-0-0-

LEDENLIJST

Nieuwe leden

Mw. Monique de Lussanet, Keizersgracht 48^I, 1015 CR Amsterdam,
tel. 020-227351

Hr. Cees Duinker, v. Beaumontstraat 20, 2064 XM Spaarndam,
tel. 378087

Hr. Wim Heijsteeg, IJweg 1016, 2133 ME Hoofddorp.

Schrappen

Hr. P. Bas, Hr. P. Dhont, Mw. M. v. Eysden, Hr. R. de Vries.

Wijzigen

Mw. Lies v. d. Drift heeft nu als telefoonnummer 361397.

Mw. Marijke Zoetelief, Anna Blamanlaan 24, 2104 SE Heemstede,
tel. 287171 (nieuw adres, nieuw tel.nr.).

-0-0-0-0-0-0-0-0-0-

FIETSTOCHT

SPAARNWOUDER RECREATIEGEBIED, 27 mei '85

Op tweede Pinkesterdag 27 mei organiseerde het IVN een fietstocht door het Spaarnwouder Recreatiegebied. Tussen 9.45 uur en 10.00 uur verzamelde zich een achttal gidsen in afwachting van een groot aantal belangstellenden. Ik vermoed dat het strand die dag een grotere aantrekkingskracht had op de mensen dan het Spaarnwouder Recreatiegebied. Het was dan ook hemels mooi weer. De koplopers hadden nog een groep van een man of tien, maar de achterhoede werd met drie man, begeleid door twee gidsen, afgesloten. Zo zie je maar, de grootte van de opkomst is zeer moeilijk voorspelbaar.

De coördinator had in de Agenda op de achterzijde van De Toorts de niet onbelangrijke mededeling laten opnemen, dat de fietstocht wel minstens 2 uur zou duren. Nou, dat kwam aardig uit, want Marijke Zoetelief en ondergetekende deden er wel bijna vier uur over. Om ca. 14.00 uur kwamen we na de wandeling op het Vogeleiland bij infocentrum Crayenstein terug. Het drietal deelnemers in onze ploeg wilde op eigen gelegenheid verder gaan. Ik denk dat we onze gasten overvoerd hebben. Ik had ook, toen ik weer thuis was in de namiddag, het gevoel of ik bij elke grasspriet was afgestapt en had stilgestaan. De gevolgde route was bijzonder mooi: Via de Oudeweg langs molen De Veer, langs de Veerweg en de prachtige oevers van de Binnenliede, via de Oude Notweg, een kijkje nemen in de boxstal van boerderij De Ettingen, binnendoor steken door Dijkland naar de Kerkweg, spieden over het mooie binnenmeertje ter rechterzijde naar watervogels, langs Spaarnwoude en de Koningshoeve (zoogkoeien), afwijken van de Hoge Spaarndammerdijk langs een beeldig mooi, doch hobbelig binnenpaadje (niets met nat weer!) naar Crayenstein, alwaar het Vogeleiland werd aangedaan.

Over de indrukken van de fietstocht kan ik me alleen maar in lyrische ontboezemingen uiten. Wat is ons polder-weidelandschap prachtig. De weiden aangestroken met het felle geel van de boterbloemen, afgewisseld met het vlammend roestrood van de zuring. En dan die met fluitekruid afgebiesde sloten. Schitterend! Al zou je geen plant of vogel kunnen benoemen, dan is toch de totale indruk van het landschap iets onvergelijkkelijk moois. Toch wil ik de lezers een beknopte inventarisatie niet onthouden.

Aan planten: kalmoes, gele lis, wilgenroosje, zegge, lidsteng, waternavel, muur, zilverschoon, zuring, boterbloem (gewone - scherpe - blaartrekkende), witte dovenetel, ratelaar, ooievaarsbek, smeewortel, pinksterbloem, fluitekruid...

Aan vogels: Grutto, tureluur, kievit, blauwe reiger, kluut, scholekster, grauwe gans, wilde eend, tafel-eend, taling, slobbeend, kuifeend, torenvalk, visdiefje, rietzanger, kleine karekiet, grote karekiet, rietgors, veldleeuwerik, fitis, tjiftjaf...

U ziet: heel wat levende accenten in dat prachtige zomerdecor. Ik weet niet hoe u erover denkt, maar volgend jaar doe ik beslist weer mee.

Theo Litjens

GROENE VRAGEN

In deze rubriek kunt u met al uw vragen op natuurgebied terecht. Wij zijn ook niet alwetend, maar met zijn allen weten we meer dan één.

Hoe komt het dat sommige struiken en heesters doodgaan en andere in leven blijven, terwijl beide door bijvoorbeeld konijn of ree in de schors zijn aangevreten.

Antwoord: Als konijnen en reeën alleen belangstelling zouden hebben voor de schors, was er niets aan de hand. De schors is namelijk het buitenste dode laagje van stam of tak. Maar vlak onder de schors ligt de bast. Hierin bevinden zich de vaten waardoor de levenbrengende sapstroom plaatsvindt. Een forse beschadiging van de bast kan tot gevolg hebben dat een deel van struik of boom afsterft. Als de bast rondom de stam is afgevreten, kan het door de wortels opgenomen water met de daarin opgeloste voedingsstoffen niet meer de takken en bladeren bereiken en de boom of struik sterft. Het ligt dus aan de uitgebreidheid van de beschadiging of een boom of struik doodgaat of blijft leven.

Reacties en vragen kunt u zenden naar het redactie-adres:
DE TOORTS, Postbus 224, 2000 AG Haarlem.

-0-0-0-0-0-0-0-0-

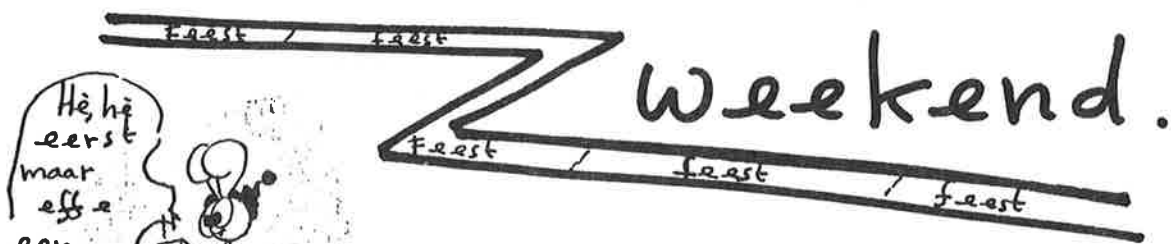
NIEUWTJE

Op 1 augustus waren bij onze afdeling ingeschreven:

59 leden

51 donateurs

Jubileum

Zaterdag
14 sept

Zondag
15 sept.

Dit betekent een overvolle agenda, dus ik doe maar even een greep uit de geplande activiteiten.

Zaterdag:

→ de 2e dag is voor de i.v.N-ers

- Diverse excursies
- fietstocht
- voor de superjongeren een kabouterpad.
- voor bereiding voor activiteiten voor zondag. zoals excursie zure regen, fietstocht blinden, bosbeheerswerk e.d.

Ook U kunt en mag meehelpen.

Hallo, daar
vergeet niet
te komen, he!

I V N

... dus komt allen
naar Apeldoorn
⇒ terrein: Berg en

Bos.

's avonds gezellig
samen zijn, kampvuur
en ev. volksdansen.

Zondag:

Deze dag is
voor iedereen

• ruime keuze uit excursies

- fietstochten
- bosspel
- speurtochten
- leskisten

• er is een tentoonstelling

- sprekershoek
- film cq. dia's

kortom te veel om op te noemen, meer
info op het I.V.N hoofdkwartier in

Amsterdam.

PERSBERICHT

Op zondag 15 september zal in het gebied Berg en Bos te Apeldoorn de grote landelijke jubileummanifestatie van het 25-jarige IVN plaatsvinden.

Te midden van een prachtige parkaanleg, op de bosweiden tussen boscomplexen, waarin reeën, herten en zwijnen nog steeds hun domicilie hebben, zullen de bezoekers kunnen deelnemen aan talrijke gratis activiteiten. Binnen het thema "Door de bomen het bos weer zien" kan men deelnemen aan excursies, op eigen gelegenheid beschreven wandelingen maken, de kinderen laten deelnemen aan opdrachttochten of kennis maken met de meest uiteenlopende demonstraties. Zelf bodemonsters nemen, kijken naar bodemdiertjes, gipsafdrukken maken en noem zo maar op. Er zijn filmvoorstellingen en diavertoningen, zodat men ook bij minder mooi weer genoeg te doen en te zien heeft. Er is een milieu-markt met 50 organisaties, die iets laten zien van hun werk. Op witte fietsen van de ANWB kan men onder leiding een fietstocht maken door de wildrijke omgeving. Ook zijn activiteiten voor gehandicapten natuurlijk niet vergeten.

De manifestatie is toegankelijk van 10.00 tot 17.00 uur. De toegang tot Berg en Bos, inclusief een bijdrage voor een project in de Derde Wereld, is f 2,00.

Er bestaat de mogelijkheid de reiskosten te beperken door gebruik te maken van NS-dagtocht nr. 25.

Verdere inlichtingen: IVN, Plantage Middenlaan 41, 1018 DC Amsterdam, tel. 020-228115.

-0-0-0-0-0-0-0-

belangrijkbelangrijkbelangrijkbelangrijkbelangrijkbelang

MEDEDELINGEN EN OPROEPEN

1. Denkt u aan de buitengewone ledenvergadering op 30 september in 't Paradijsje? Die is heel belangrijk! Kom als het even kan!
2. Wie is in het bezit van grote kartonnen kokers voor het vervoer van posters e.d.? Wij willen ze graag overnemen. Contact opnemen met Plien Peeters, tel. 263436.
3. In tegenstelling tot wat in de agenda is vermeld, is op zondag 6 oktober voor deelnemers aan de activiteiten in de Kennemerduinen de toegang gratis.
4. Groencursus sept. en okt. '85, 5 lessen en 4 excursies. Voor degenen die per se deze cursus willen volgen, is misschien nog een gaatje te vinden. Snel bellen! Uiterlijk tot en met zondag 1 september: 023-263436.

methode

HET OPZETTEN VAN EEN CURSUS

In het voorjaar van 1985 gingen wij, Marisca van der Eem en Maria Sanders, een avond en twee keer een hele zaterdag naar Amstelveen om te proberen te leren hoe je een cursus opzet. Het waren lange, inspannende dagen. Namens het IVN, afdeling Haarlem en Omstreken, hebben wij deze cursus gevolgd en we willen nu proberen wat van de opgedane kennis aan anderen door te geven. Het lijkt op het eerste gezicht nogal theoretisch, maar het is zeer bruikbaar in de praktijk.

Bij het organiseren van een cursus of activiteit is het van belang dat je vooraf je doel concreet formuleert. Wat is een doel? Dat is een effect dat je wilt bereiken bij een bepaalde groep mensen met een door jou te geven cursus. De doelstelling moet vier punten bevatten:

1. wat wil ik bereiken?
2. wie wil ik bereiken?
3. is de zaak evalueerbaar, d.w.z. kan ik achteraf bepalen of ik het doel heb bereikt?
4. het doel moet geformuleerd worden in termen van "ik wil bereiken dat de doelgroep weet/wil/kan/doet".

Wie zijn de mensen voor wie ik de cursus opzet, de zogenoemde doelgroep?

Het is van belang van deze doelgroep de eigenschappen te weten: leeftijd, opleiding, aantal enzovoort. Tevens moeten vooraf de kenmerken van de doelgroep bekend zijn, bijv.: kunnen ze lopen, goed zien, kunnen ze de theorie begrijpen, zijn ze geïnteresseerd?

Het is belangrijk met de toekomstige cursusleiders dit alles vooraf goed door te spreken en puntsgewijs op te schrijven. Vraag je van tevoren goed af op welke wijze je in eerste instantie je gestelde doelgroep wilt bereiken (scholen benaderen, oproep plaatsen in krant, wijk- en weekbladen, affiche maken).

Heb je doel en doelgroep vastgesteld, dan bepaal je je methode. Er zijn veel methodes waaruit je kunt kiezen. Enkele voorbeelden: wandeling maken, dia's met lezing of groencursus geven.

Is de methode gekozen, dan is het heel handig met de overige organisatoren de volgende vragen na te gaan:

1. is de methode geschikt voor een groep (klein of groot) of voor individuen?
2. wat zijn de kosten per individu en voor de totale cursus?
3. is de doelgroep actief of passief betrokken bij de methode en wil je dat als organisator?

4. kun je ingaan op vragen en wensen van de doelgroep?
5. kun/wil je ervaring/informatie van de deelnemers gebruiken?
6. kun je met de gekozen methode voldoende informatie overbrengen?
7. wil je diep of oppervlakkig op het onderwerp ingaan?
8. kun je deze methode gemakkelijk aanpassen als de omstandigheden veranderen?
9. stelt deze methode eisen aan de doelgroep, organisatoren, plaats van activiteit en zo ja, welke?
10. vind je het prettig met deze methode te werken?
11. zijn er voor jou voor- of nadelen aan deze methode verbonden?

Buiten de methode dien je ook rekening te houden met:

- a. beschikbare middelen (is er een geschikt zaaltje, een diap projector, aanschouwelijk materiaal?)
- b. tijd (is de cursus een aaneengesloten blok of verdeeld in verschillende periodes of slechts een dag of een deel daarvan? Welke delen vragen veel voorbereidingstijd van de organisatie?)
- c. geld (Zijn er bijkomende kosten voor bijvoorbeeld vervoer, spreker? Moeten de cursisten de gehele cursus of een deel ervan betalen. Is er zaalhuur?)

Is de cursus afgelopen, dan is het zinnig te evalueren.

<u>waarom</u>	ga na of deze werkwijze aansloot bij de doelgroep en of deze effect heeft gehad
<u>wat</u>	kwam ik goed over, was ik verstaanbaar, te begrijpen enz.? kwam iedereen aan bod? hoe kwam het geheel over op de cursisten?
<u>wie</u>	de deelnemers de organisatoren
<u>wanneer</u>	de deelnemers direct na afloop de organisatoren moeten in onderling overleg een afspraak maken, bij voorkeur niet binnen een week
<u>hoe</u>	de deelnemers door beantwoording van mondelinge of schriftelijke vragen, individueel of in groepjes; de organisatoren door alle voorgaande vragen te beantwoorden (doel, doelgroep, methode) en te kijken of zij het resultaat hebben opgeleverd dat werd beoogd.

Maria Sanders
Marisca van der Eem

-0-0-0-0-0-0-0-0-

DENKT U AAN DE VERGADERING OP 30 SEPTEMBER IN
't PARADIJSJE?

vogeltrek en ringonderzoek

Het verschijnsel vogeltrek heeft door de eeuwen heen vele mensen geboeid. Het blijkt dat men reeds vroeg in de geschiedenis van dit verschijnsel op de hoogte was, d.w.z. men wist dat vogels in een bepaald jaargetijde verdwenen en in een ander jaargetijde weer verschenen. In de Bijbel wordt duidelijk dat men toen al op de hoogte was van de trek van sperwers, tortelduiven en kraanvogels. Ook in Homerus' Illias wordt de trek van de kraanvogels beschreven.

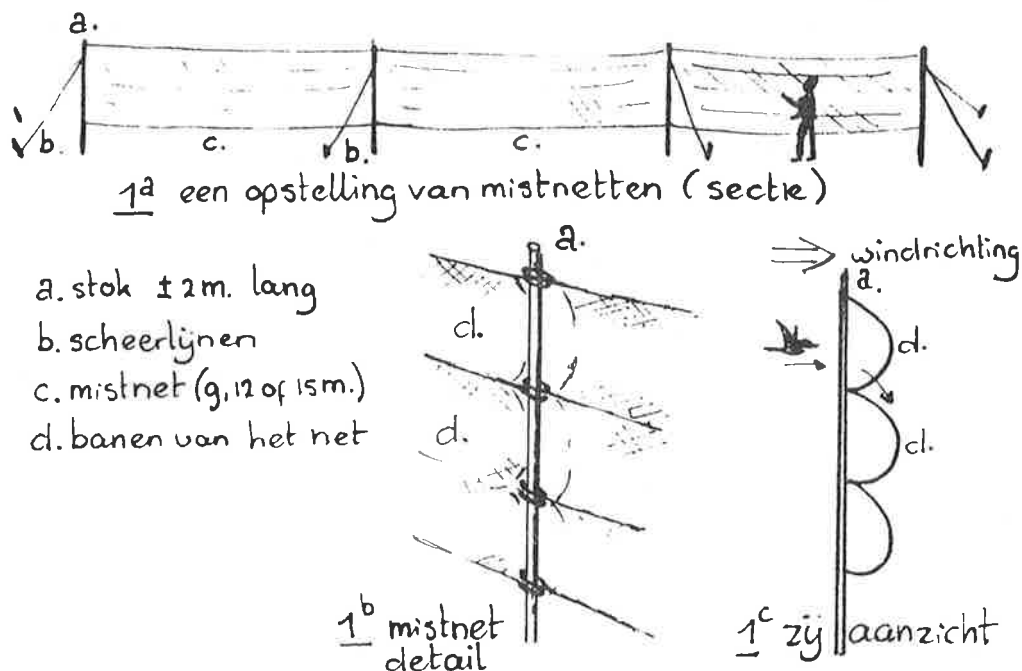

De eerste die voor zover bekend een poging deed de trek te doorgronden was de Griekse wijsgeer Aristoteles (4e eeuw v.Chr.). Hij beschrijft enkele nauwkeurige waarnemingen van vogeltrek. Zo wist hij dat kraanvogels in het najaar vanuit de Oekraïne kwamen vliegen en ergens overwinterden in de moerassen ten zuiden van Egypte, waar de Nijl ontspringt. Anderzijds waren er volgens hem vogels die niet trokken, maar in een soort winterslaap gingen. Zwaluwen zouden op de bodem van meren en moerassen overwinteren. Mogelijk hangt dit idee samen met het feit dat zwaluwen vaak laag over het water scheren en insecten vangen en/of al vliegend het wateroppervlak beroeren om te drinken. Het geloof in de winterslaap van vogels heeft erg lang aangehouden. Zelfs de grote Linnaeus was er nog van overtuigd dat zwaluwen in de winter onder water sliepen, hoewel er in zijn tijd ook al tegenstanders van dit idee waren. Een andere overtuiging die zeer lang heeft stand gehouden en die minstens ook op Aristoteles teruggaat, is het idee van de transmutatie. Bepaalde vogelsoorten zouden bij het wisselen van de seizoenen in een andere soort overgaan. Gekraagde roodstaarten zouden in de herfst in roodborstjes veranderen en koekoeken zouden sperwers worden.

Steeds vaker waren er in de 18e en 19e eeuw geleerden die deze ideeën op grond van logica en bestaande natuurwetten naar het rijk der fabeltjes verwezen. De grote ommekeer kwam echter door de introductie van ringonderzoek, zodat er eindelijk harde bewijzen kwamen. Die introductie vond plaats in 1889 door de Deense leraar Mortenson, hoewel mogelijk al eerder tijdens de Franse revolutie een edelman een poging heeft ondernomen. Dank zij het ringonderzoek weet men nu waar bepaalde vogelsoorten overwinteren en heeft men van veel soorten de trekroutes in kaart kunnen brengen. De kampioen onder de trekvogels is de Noordse stern. Hij broedt in het waddengebied en noordelijker tot in Scandinavië en hij overwintert in het zuidpoolgebied. Jaarlijks

legt deze vogel dus een afstand af van 40.000 km. Van sommige soorten trekvogels weten we nog maar heel weinig, doordat er zo weinig van gevangen worden en/of de kans dat een geringde vogel wordt terugggevonden, zo klein is.

Hoe gaat het ringen nu in zijn werk? In Nederland zijn de volgende vangtechnieken in zwang: 1. Het kanonnet. Een net wordt over een groep vogels heen geschoten. 2. Het slag-net. Dit type wordt gebruikt op vinkenbanen. Vanuit het vinkershuisje kan de vinker aan een touw trekken, waardoor het net d.m.v. veren dichtslaat. 3. Het mistnet. Dit wordt met

behulp van stokken verticaal opgericht. Een aantal netten achter elkaar noemen we een sectie (zie tek. 1a). Deze manier van vangen is opvallend. Daarom worden de netten bij het vangen van zangvogels tegen een donkere achtergrond (bijv. bosjes) opgesteld. Steltlopers en andere waadvogels moeten 's nachts gevangen worden wanneer het goed donker is. De netten worden dan opgesteld op de route die de vogels vliegen vanaf het wad naar hun hoogwatervluchtplaats.

Een mistnet bestaat uit een aantal banen (afhankelijk van het type kan dit variëren van 1 tot 4 banen), die door de wind wat bol gaan staan (zie tek. 1b en 1c). Een vogel die in het net vliegt, valt als het ware in een soort zak en raakt verstrikt in de mazen van het net. De netten worden op vaste tijden gecontroleerd. Is een vogel eenmaal uit het net bevrijd, dan kan hij geringd worden. Ringen zijn er in allerlei soorten en maten. Een winterkoning krijgt een ringetje met een diameter van 2 mm, een wilde zwaan krijgt er een met een diameter van 26 mm. De ring wordt bevestigd met een speciale ringtang op een van de poten van de vogel. Zangvogels worden onder het kniegewricht geringd (dan valt

de ring snel op) en steltlopers en andere wadvogels erboven (zie tek.2). Door het lopen door water en slik zou anders het ringetje te snel slijten. De ringen zijn afkomstig van het vogeltrekstation en bezitten een inscriptie met een ringnummer. De ringer vult op lijsten in welke vogels met welke ring zijn geringd en geeft dat door aan het vogeltrekstation. Het vogeltrekstation geeft dan aan de ringer bericht waar, wanneer en onder welke omstandigheden de vogel werd teruggevonden en de vinder krijgt als dank een berichtje door, wanneer en door wie de vogel werd geringd.

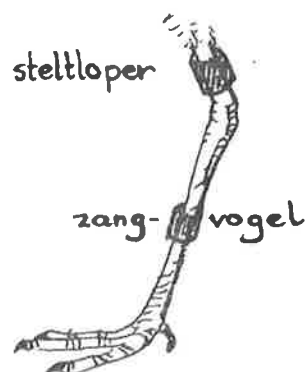

fig 2. plaats van de ring op de vogelpoot

Wetenschappelijke instellingen en ook veel amateurs zijn echter in meer zaken geïnteresseerd. Daarom worden de vogels na het ringen direct gewogen en worden een aantal lichaamsonderdelen opgemeten. Gebruikelijk zijn de snavel- en de vleugellengte. In een aantal gevallen wordt ook de rui van de lichaamsveren en de slagpennen genoteerd. Voor zangvogels is er bovendien een systeem ontworpen om de hoeveelheid zichtbaar vet te kwantificeren. Vogels slaan voor de trek namelijk vetten in hun lichaam op als brandstof. Door het wegen en het noteren van de vetgraad weten we hoe snel vogels een vetvoorraad opbouwen en hoeveel gewicht ze door trek verliezen. De lichaamsmaten worden bepaald om ondersoorten en broedpopulaties te onderscheiden. Zo krijgt men nog een gedetailleerder beeld van de trek van één bepaalde soort. Door de rui te noteren weten we precies waar en wan-

neer bepaalde soorten ruien. Ringonderzoek is echter net als de kop van Medusa: voor iedere vraag die je oplost, krijg je er tien terug. Het eind is dus nog lang niet in zicht.

Noordzee

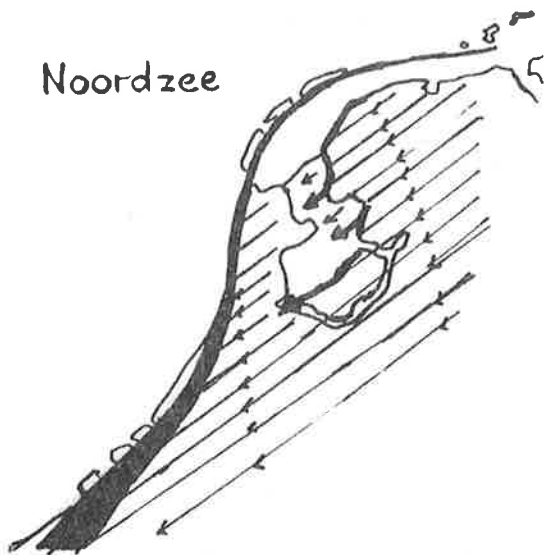

fig3. Stuwings langs de kust van trekvogels

Een interessant verschijnsel dat met najaarstrek samenhangt, maar dat losstaat van het ringonderzoek, is het verschijnsel stuwings. Ik wil het hier toch vermelden omdat het in onze duinen (vooral achter de eerste duinenrij) zo goed is waar te nemen. Zangvogels als spreeuwen en vinken zijn bang voor grote watervlakten. Deze vogels overwinteren in Zuid-Engeland,

hun trekrichting is dientengevolge wzw (zie tek.3). Bij de Noordzee aangekomen schrikken zij van het water. Bij slecht weer (de vogels vliegen dan laag) besluiten de meeste dan langs de kust te vliegen en steken pas bij het Nauw van Calais over. Het gevolg is dat hoe zuidelijker je komt, hoe meer vogels langs deze stuwbaan vliegen. Rond Wassenaar schijnt deze stuwing maximaal te zijn.

J.Cronau jr.

Wegwijs

IN NATUUR- EN MILIEUBESCHERMEND NEDERLAND

De Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee (LVBW) is de tweede in de "Wegwijs"-rij en viert net als het IVN en de NJN een jubileum. De LVBW is in 1965 ontstaan en gedenkt dit jaar haar 20-jarig jubileum met verschillende activiteiten. Bijvoorbeeld met een grote manifestatie in het Amsterdamse Vondelpark op 7 en 8 september.

De Waddenzee is een uniek natuurgebied dat ligt tussen het vasteland en de eilandenrij die zich uitstrekt van Den Helder/Texel in Nederland tot Esbjerg/Skallingen in Denemarken. Zeker 20 eilanden en een schiereiland horend bij 3 verschillende landen.

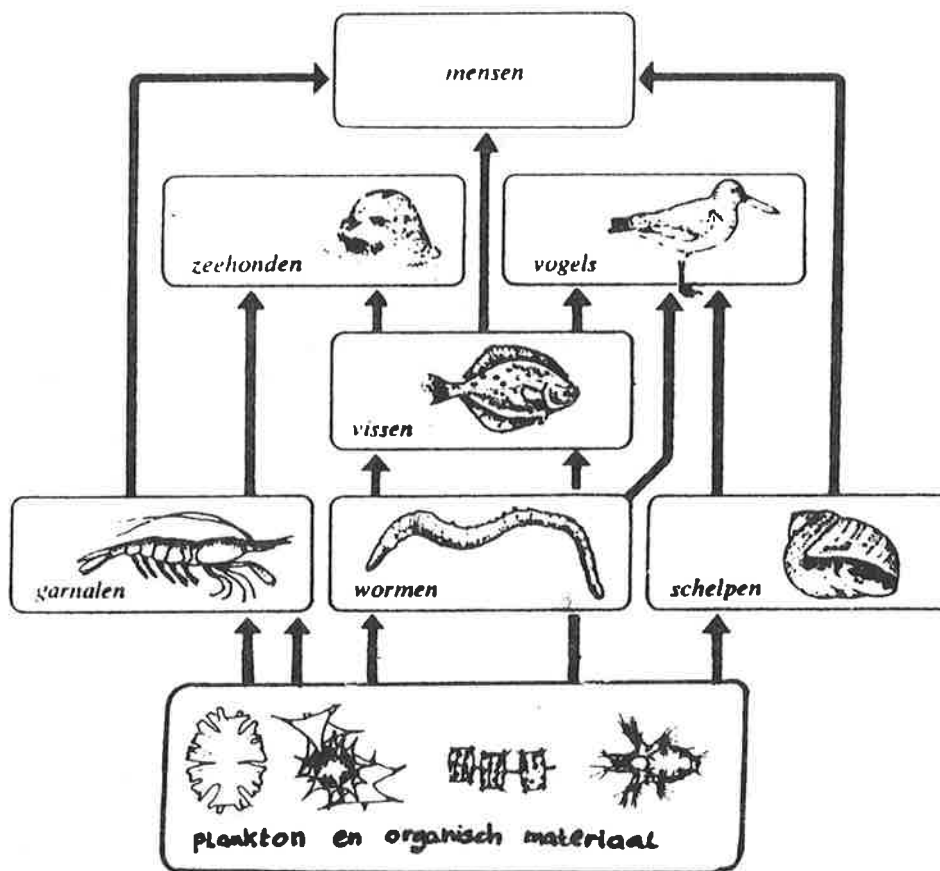
De Waddenzee ligt in de luwte van de eilanden en is mede daardoor ondiep. Plankton en kleine slibdeeltjes (organisch afval van bijv. dode vissen) uit het zeewater kunnen na de vloed in de rustige Waddenzee naar de bodem zakken. Deze deeltjes zijn voedsel voor kleine dieren die aan het begin van een lange voedselketen staan (zie tek.).

Doordat er zo ontzettend veel organisch materiaal naar de bodem zakt, kunnen er ook zo ontzettend veel dieren van leven. Verder in de voedselketen zijn dat bijv. mosselen, garnalen, vissen en zeehonden.

Doordat de zee erg ondiep is en daardoor snel verwarmd wordt is het ook een prima kinderkamer voor jonge in de Noordzee geboren vissen.

Ook voor vogels is het gebied van onschatbare waarde. De Waddeneilanden zijn een internationaal zeer belangrijk overwinteringsgebied voor vogels; nog belangrijker is het gebied als "tankstation" en ruigebied. Vogels kunnen op hun trektocht in de Waddenzee hun vetvoorraad aanvullen en ze kunnen op de eilanden in betrekkelijke rust hun veren ruien.

Ook een andere grote groep wezens maakt gebruik van het

Waddengebied: de mens:

- als bewoner om ermee en ervan te leven;
- als toerist om er te genieten van natuurschoon, rust en gezelligheid;
- als beroepsvisser;
- als industrieel om er gas uit de bodem te halen of om er afval in te lozen;
- als militair om er oefeningen te houden.

Zo zijn we aangekomen bij het doel dat de Waddenvereniging zich stelt: het bevorderen van de belangstelling voor het gebied en (mede daardoor) het behoud van de soortenrijkdom in het Waddengebied.

Veel van de menselijke activiteiten in en om het Waddengebied kunnen als gevolg hebben dat de soortenrijkdom vermindert. Bijvoorbeeld:

- het stilleggen van pleziervaartuigen op zandplaten waardoor zeehonden hun jongen daar niet kunnen zogen;
- het lozen van PCB's waardoor zeehonden geen jongen meer kunnen krijgen;
- het lozen van vergiften die daardoor in de voedselketen terechtkomen;
- het transport van gas en olie door pijpleidingen door het gebied waarmee ongelukken kunnen gebeuren.

Het Waddengebied geniet al belangstelling van veel mensen,

doordat zij het als vakantiegebied kennen. De vereniging heeft dan ook leden en werkgroepen in het hele land en niet alleen in de Waddenprovincies.

De vereniging kent drie soorten werkgroepen:

- de werkgroepen van deskundigen die zich over een bepaald probleem buigen, bijv. de vervuiling;
- de projectmatige werkgroepen; misschien kent u het Waddenbusproject dat door het hele land reist en momenteel leden werft op Terschelling;
- de voorlichtingswerkgroepen. Noord-Holland heeft er twee, een in Den Helder en een in Amsterdam. De voorlichtingswerkgroep bent u misschien wel eens tegengekomen op de markt of bij een vereniging met een dialezing of op de HISWA. Een voorlichtingswerkgroep komt dus direct met allerlei mensen in aanraking en probeert door voorlichting de bekendheid met het Waddengebied te vergroten. Bekend maakt bemind. De voorlichtingswerkgroep Amsterdam houdt zich met dit alles bezig. Natuurlijk kan de werkgroep daarbij extra-vrijwilligers gebruiken.

Zeer binnenkort kunt u kennis maken met de vereniging. In het weekend van 7 en 8 september is er een grote manifestatie in het Vondelpark, Amsterdam, om het 20-jarig jubileum te vieren (landelijk, dus niet georganiseerd door de werkgroep Amsterdam).

Zaterdagavond is er een popconcert en zondag is er de hele dag van alles te doen in het park.

Voor verdere informatie over de voorlichtingswerkgroep Amsterdam: Karin Groet, tel. 020-835400.

Voor lidmaatschap en Waddenbulletin: Het Waddenhuis, postbus 90, 8860 AB Harlingen, tel. 05178-5541.

Karin Groet

-0-0-0-0-0-0-0-

EIEREN OP HET STRAND

Vreemde dingen liggen er soms op het strand. Overal verspreid en heus niet zeldzaam kun je er dotten geelachtige, aan elkaar geklitte blaasjes vinden. Plastic, zou je denken. Maar dan heb je het mis. Het zijn eieren van een wulk, een grote slak, waarvan je vast wel ergens het huis kunt ontdekken. Peuter zo'n dot, die uit wel 2500 eieren kan bestaan, eens uit elkaar. In sommige eitjes zul je een piepklein slakje aantreffen. In de meeste zit niks. Komt dat doordat die eieren al uitgekomen zijn? Nee, het is de bedoeling dat de meeste eitjes als voedsel dienen voor de jonge slakjes. Uit een kluit van 2500 eieren komen hooguit 10 wulkjes.

BELANGRIJKE MEDEDELINGEN BETREFFENDE HET PROGRAMMA

Er is weer een activiteitenprogramma voor het najaar. Het staat uitgebreid op de achterzijde van het omslag.

Hoewel we uiteindelijk maar zeven maal in actie komen, hebben we toch alle hulp hard nodig.

Lees het programma door en bepaal waar, wanneer en hoe je wilt helpen.

Zondag 1 sept. is al voorzien.

Zondag 15 sept. Nodig: a) minimaal 5 gidsen om 14.00 uur.

Opgeven bij Mieke Wilmink 28 75 28;

b) 1 of 2 mensen voor de activiteiten in de bibliotheek, waar we een infostand mogen hebben, voor de periode tussen 12.00 en 17.00 uur. Deze mensen regelen ook het spelletje voor de jeugd (een en ander ligt kant en klaar). Opgeven bij Mariska v.d.Eem, Eemlaan 18, Heemstede, 28 96 09.

Zondag 29 sept. Het Haarlemmermeerse Bos is altijd erg gewild. Er zijn al eens 140 mensen geweest. Veel gidsenhulp zal nodig zijn (+ 8). Opgeven bij Wim Dijkgraaf, Zwanenwater 47, Nieuw Vennep, 02526-86702.

Voorwandelen: zaterdag 28 sept. om 10.00 uur (bij opgeven startplaats beginnen).

Zondag 6 okt. Voor de wandeling in het duinterrein zijn minimaal 6 gidsen nodig. Opgeven bij Mieke Wilmink, 28 75 28. Voorwandelen: zaterdag 5 okt, 14.00 uur. Ook zijn er mensen voor de bemanning van de stand nodig. Eveneens opgeven bij Mieke Wilmink.

Zondag 20 okt. De aloude paddestoelendag. Er zijn heel veel mensen nodig, nagenoeg alle beschikbare gidsen. Geef op of je die dag 1, 2 of 3 maal wilt gidsen. Als je meer dan éénmaal gidst, heb je 1½ uur om te wandelen en ½ uur pauze. Opgeven bij Plien Peeters (26 34 36) t/m vrijdag 4 sept. (dan is zij op vakantie tot eind sept.); daarna bij Mieke Wilmink (28 75 28). Voorwandelen: zaterdag 19 okt., 10.00 uur.

Ook voor het bemannen van de balie zijn weer mensen nodig. Die kunnen zich opgeven bij Mieke en Plien.

Zondag 3 nov. Voor de wandeling in het Engelandlaanpark opgeven bij Martin Daalmeyer 33 39 09.

Voor de wandeling in Schapenduin opgeven bij Plien Peeters, 26 34 36.

Woensdag 20 nov. Ik weet zeker dat er mensen zijn die mooie dia's hebben en/of zelf een deel van de avond willen verzorgen. Geef je op bij Mieke Wilmink (28 75 28) of Plien Peeters (26 34 36).

AGENDA

Zondag 1 sept. CAPRERA/OPENLUCHTTHEATER, Bloemendaal, wandeling, vertrek ingang, 11.00 uur; toegangskaart verplicht.

Zondag 15 sept. GROENENDAAL, Heemstede, wandeling, vertrek restaurant Groenendaal, 14.00 uur. Deze wandeling is in

het kader van "Natuur je Buur"; activiteiten in en om de Openbare Bibliotheek, Heemstede, Kerklaan. De activiteiten worden gehouden van 11 t/m 21 sept. Doorlopende diavoorstellingen, natuurspelletjes voor de jeugd. Alles gedurende openingstijden bibliotheek.

Zondag 29 sept. HAARLEMMERMEERSE BOS, Hoofddorp, wandeling, vertrek ingang IJweg, parkeerterrein manege, 14.00 uur.

Zondag 6 okt. Viering 25-jarig bestaan IVN. KENNEMER-DUINEN, ingang Koevlak, Zeeweg, Overveen. Bezoekerscentrum "Van Vloedlijn tot Binnenduin", geopend van 10.00 tot 17.00 uur (toegangskaart verplicht):

- a) doorlopend aparte activiteit voor de jeugd;
- b) lezing herfstverschijnselen, 11.00 en 13.30 uur;
- c) wandeling door duinterrein om 14.00 uur;
- d) informatiestand van onze IVN-afdeling (doorlopend

Zondag 20 okt. ELSWOUT, Elswoutlaan, Overveen, Paddestoelendag van 10.30 tot 17.00 uur. Lezing met dia's om 10.30, 11.30, 12.30 enz. tot 15.30 met aansluitende wandeling. Vertrek daarvan om 11.00, 12.00, 13.00 enz. tot 16.00 uur. Informatiestand, verkoop van posters enz., eenvoudige tentoonstelling. Toegangskaart verpl

Zondag 3 nov. ENGELANDLAANPARK, Schalkwijk, wandeling, vertrek R.Steinerschool, hoek Engelandlaan/Belgiëlaan SCHAPENDUIN, Bloemendaal, wandeling, vertrek ingang Krullenlaan.

Beide wandelingen beginnen om 14.00 uur.

Woensdag 20 nov. 't PARADIJSJE, Witte Herenstraat 36, Haarlem, dia-avond, thema (waarschijnlijk): mooie plekjes in de stad, paddestoelen. Toegang gratis, consumptie tegen betaling. Aanvang 20.00 uur.

BELANGRIJK!! Zie voor verdere mededelingen binnenkant omslag.

De wandelingen duren anderhalf à twee uur. De diavoorstelling in 't Paradijsje zal mogelijk 2 uur beslaan.

